

Mirza Şafi Nəğmələri

**Mirzə Şəfi Vazehin 220 illik yubileyinin
keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası
Prezidentinin**

SƏRƏNCAMI

2014-cü ildə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, böyük şair və tanınmış maarifçi Mirzə Şəfi Vazehin anadan olmasının 220 illiyi tamam olur.

Vazeh Şərqi poeziyasının çoxəsrlik ənənələrini layiqincə yaşatmış və yüksək insanpərvərliyi, mənəvi gözəlliyi tərənnüm edən diqqətəlayiq irs qoyub getmişdir. Onun yaradıcılığı Azərbaycanın Avropa ilə ədəbi-mədəni əlaqələrinin inkişafında özünəməxsus mühüm yer tutur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, görkəmli şair və maarifçi Mirzə Şəfi Vazehin 220 illik yubileyinin keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası və Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyəti ilə birlikdə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, Mirzə Şəfi Vazehin 220 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 3 fevral 2014-cü il.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının
S Ə R Ə N C A M I

“Mirzə Şəfi Vazehin 220 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 03 fevral 2014-cü il tarixli sərəncamının icrasını təmin etmək məqsədilə **qərara alıram:**

Gəncə şəhərində Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, böyük şair və tanınmış maarifçi Mirzə Şəfi Vazehin 220 illik yubileyinin keçirilməsi ilə bağlı təşkilat komissiyası yaradılsın.

Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyəti
başçısı Elmar Vəliyev

TƏRCÜMƏÇİDƏN

Mirzə Şəfi Vazeh dünya xalqlarının ən çox tanıdığı şairlərdən biridir. Onun bədii yaradıcılığı ilə dünyanın ən görkəmli sənətkarları maraqlanmışlar. “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin 1960-cı il 3 sentyabr tarixli sayında Mirzə Şəfi haqqında geniş qeydləri ilə çıxış edən macar ədəbiyyatşünası Dyerd Radonun məqaləsi bu marağın nəinki azaldığını, bəlkə daha da artdığını sübut edir. İstismar, zülm və əsarətin hakim olduğu cəmiyyətdə yaşayan əsil şairlərin hər birinin mütləq bir faciəsi olur. Xaqanini, Nəsimini, Vaqifi, Hadini, Sabiri, Puşkini və Lermontovu xatırlamaq kifayətdir. Mirzə Şəfinin faciəsi isə ikitərəfli olmuşdur.

Ömrünü çətinlik və məhrumiyyətlə keçirən şairin yaradıcılıq taleyi də faciəlidir. Başqa xalqların dilində yüzlərlə şeiri səslənən Mirzə Şəfinin indiyə kimi ana dilində cüzi bir

qisim şeiri məlumdur. Bu şeirləri tapıb üzə çıxardıqlarına görə, heç şübhəsiz, görkəmli ədəbiyyatşünaslarımız S.Mümtaz və Ə.Ə.Seyidzadəyə minnətdar olmalıyıq. Lakin bununla belə bu sahədə çox az iş görülmüşdür.

Mirzə Şəfi şeirlərinin Azərbaycan dilinə tərcüməsi hələlik böyük şairin ədəbi irsini müəyyən cəhətləri ilə də olsa oxucularımızı tanış etmək məqsədini izləyir.

1879-cu ildə Peterburqda çıxan “Jivopisnoe obozrenie” qəzeti öz nömrələrindən birində yazmışdı: “Mirzə Şəfi şeirləri hətta tatar (Azərbaycan) dilinə tərcümə edilmişdir”.

Eyni fikri 13 il sonra “Das maqazin fur literatur” qəzeti də yazmışdır. Bunu yazanların, məsələnin əsl mahiyyətindən xəbərdar olub-olmadıqlarını bir kənara qoysaq, məqsədləri əsl müəllifin Bodenştedt olduğunu göstərmək idi.

İndi Mirzə Şəfinin bəzi şeirlərini almanca dan Azərbaycan dilinə tərcümə etməklə biz vaxtilə deyilmiş bu yalanı doğruya çıxarmırıqmı? Qətiyyən yox!

Çünki artıq Bodenştedtin plagiatorluğu çoxlu təkzibedilməz dəlillər əsasında sübut edilmişdir. Əldə olan bəzi orijinal alman tərcüməsi ilə tutuşdurulması, Bodenştedtin Mirzə Şəfi şeirlərini əsasən düzgün və poetik bir dillə tərcümə etdiyini göstərir. Onun bədii tərcümə sahəsində təcrübəsi şübhəsiz, az deyildi. Bu barədə Puşkin, Lermontov poeziyasının yaxşı tərcüməçisi kimi tanınan Bodenştedt haqqında A.İ.Gertsenin fikirləri ilə tanış olmaq kifayətdir. Lakin onun tərcümələri, heç şübhəsiz, bir sıra əlavə və təhriflərdən də azad deyil. “Mirzə Şəfi nəğmələri”, “Mirzə Şəfi irsindən” kitablarında Xəyyam, Hafiz, Füzuli şeirlərindən parçalar da tapmaq mümkündür.

Bu bizi, heç də geniş oxucu kütləsini Mirzə Şəfinin irsi ilə tanış etmək arzusundan çəkəndirməməlidir. Oxucularımız nəzəri kitablardan Bodenştedtin plagiatorluğu haqqında kifayət qədər inandırıcı məlumat almışlar. Lakin Bodenştedtin öz adına çıxarmaq istədiyi şeirlər indiyə kimi bir küll halında şairin ana dilinə tərcümə olunub nəşr edilməmişdir.

Bizcə, şeirlərin ana dilindən tərcüməsini bu cəhətdən gələcəkdə də (hələlik orijinal şeirlərin özü tapılana qədər) davam etdirmək lazım gələcəkdir.

Şeirləri almancadan tərcümə edərkən biz o dövrün Şərq şeri üslubuna xas ibarə və təşbehlərdən, ərəb, fars tərkiblərindən və sairədən istifadə edib oxucuda illüziya yaratmaq yolu ilə gətirmək istəmədik. Lakin Mirzə Şəfini üslub nöqtəyi-nəzərindən müasirləşdirmək fikrindən də uzağıq.

Oxucu bu kitabçadakı şeirlərin alman dilindən tərcümə olunduğunu bilir.

Şairin əlimizdə olan və həmin kitabda verilən Azərbaycan, fars dillərindəki bir neçə şeiri, qəzəl və müxəmməsi, rübai və beytləri isə onun üslubunun aparıcı meyli haqqında tam təsəvvür yaratmaq üçün azdır.

Şübhəsiz, tərcümə etdiyimiz şeirlərin gələcəkdə əsli tapıldıqda, bunlar orijinala nisbətən solğun görünəcəkdir.

Bizim tərcümələr yəqin ki, müəyyən qüsurlardan da azad deyildir. Biz öz xeyirxah məsləhətləri və ağıllı tənqidi qeydləri ilə işimizə kömək edəcək şeirsevərlərə qabaqcadan təşəkkür edirik. Qoy bu kiçik təşəbbüs böyük şairimizin irsini əməli şəkildə aşkara çıxarmaq sahəsində çoxdan bəri dayanmış axtarışları canlandırmağa və sükut buzunu qırmağa kömək etsin.

MİRZƏ ŞƏFİ VAZEH

Mirzə Şəfi Vazeh təqribən 1792-ci ildə Gəncədə doğulmuşdur. Mirzə Şəfinin atası Kərbəlayi Sadıq 1804-cü ilə qədər Gəncə xanının memarı olmuşdur. 1804-cü ildə Sisianovun komandanlıq etdiyi çar ordusu Gəncə şəhərini işğal etdikdən sonra Gəncə xanlığına son qoyuldu. Bu, xanın tikinti işləri ilə məşğul olan Kərbəlayi Sadıqı yeganə və son gəlir mənbəyindən məhrum etdi, onun maddi vəziyyətinə ciddi təsir göstərdi.

Kərbəlayi Sadıqın iki oğlu var idi. Böyük oğlunun adı Əbdüləli, kiçiyinkinin isə Şəfi idi. Atası Əbdüləlinin öz sənətini davam etdirmək üçün şagirdliyə vermiş, Şəfini isə gələcəkdə ruhani rütbəsi almaq məqsədi ilə Gəncə mədrəsəsinə qoymuşdu.

Şəfi mədrəsədə ərəb, fars dillərini və şəriyyət elmlərini öyrənməklə bərabər, o vaxtlar geniş yayılmış olan Şərq poeziyası

nümunələri ilə də tanış olur. Şəfi hüsnxətt dərslərinə xüsusi maraq göstərir. Şəfi hələ məktəbdə oxuduğu zaman atası vəfat edir.

Dövrünün mədəni adamlarından olan Hacı Abdullanın Təbrizdən Gəncəyə qayıtması və gənc Şəfini öz himayəsi altına alması gələcək şairin inkişafına mühüm təsir göstərir. Gəncənin molla və axundları Hacı Abdullaya düşmən münasibət bəsləyirdilər. Çünki Hacı Abdulla onlarla münaqişəyə girişir, dini baxış və uydurmalarının cəfəngiyyat olduğunu göstərirdi. Təlim aldığı mollalara qarşı çox soyuq və etinasız olan gənc Şəfi, onu himayəsinə götürən Hacı Abdullaya dərin məhəbbət bəsləyirdi. Hacı Abdulla isə gələcək mütəfəkkir və şairdə elmə, mədəniyyətə böyük həvəs oyadırdı. Bütün bunlar mollaların diqqətini cəlb etməyə bilməzdi. Şəfi, nəhayət bir gün gözünü açıb özünü mədrəsədən kənardə gördü.

Hacı Abdullanın məsləhəti ilə Şəfi məğlub olmuş Cavad xanın qızı Püstə xanımın yanında binagüzarlıq və yazı-pozu işlərini idarə etmək üçün qulluğa götürülür. Bu zamandan Şəfi Mirzə Şəfi deyə tanınır.

1826-cı ildə İranla Rusiya arasında müharibə başlayır.

İrənlilər Gəncəni işğal edirlər. Cavad xanın oğlu Uğurlu xanın itaətinə verilən Gəncə şəhərində onlar ancaq üç ay qala bilirlər. İrənlilərin Şəmkir altında məğlubiyyəti və Gəncədən sıxışdırılıb çıxarılmasından sonra Uğurlu xan bacısı Püstə xanımı götürüb İrana qaçır.

Beləliklə, Mirzə Şəfi yenidən məscidə qayıdır, hücrələrin birində müxtəlif kitabların üzünü köçürməklə məşğul olur ki, birtəhər güzəran keçirsin. Mirzə Şəfinin vəziyyəti ona bu vaxta qədər köməklik edən Hacı Abdullanın 1831-ci ildə vəfat etməsi ilə daha da çətinləşir. Onsuz da az gəlir gətirən gözəl

dəst-xətti tezliklə ona gərəksiz olur. İranda artıq litoqrafiyadan istifadə olunduğu üçün kitabları əl ilə köçürməyə daha ehtiyac qalmırdı.

Mirzə Şəfi ərəb və fars dillərində fərdi dərs verməklə dolanmağa məcbur olur.

Otuzuncu illərin əvvəllərində Mirzə Şəfi gənc Mirzə Fətəli Axundov ilə tanış olur və ona öz görüşləri ilə ciddi, xeyirxah təsir göstərir. Özünün mənəvi həyatında böyük təbəddülat yaradan bu həyəcanlı görüşləri haqqında Mirzə Fətəli Axundov ətraflı bəhs etmişdir.

Böyük mütəfəkkir öz tərcümeyi-halında yazır: “Gəncə məscidinin hücrələrindən birində bu vilayət əhalisindən Mirzə Şəfi adlı birisi yaşayırdı. Bu adam növbənöv elmlərdən başqa, nəstəliq yazısını da çox yaxşı yazırdı.

Bu həmin Mirzə Şəfidir ki, Almaniya məmləkətində onun həyatı və farsca şeirdə

malik olduğu fəziləti haqqında məlumat yazılıbdır. Mən atalığının buyruğu üzrə hər gün bu şəxsin yanına gedib nəstəliq yazısının məşqini edirdim. Belə ki, get-gedə mənimlə bu möhtərəm şəxsin arasında ülfət və ünsiyyət hasil oldu. Bir gün bu möhtərəm şəxs məndən soruşdu: “Mirzə Fətəli, elmləri təhsil etməkdə məqsədin nədir?” Cavab verdim ki, ruhani olmaq istəyirəm.

Dedi: “Sən də onlar kimi riyakar və şarlatanmı olmaq istəyirsən?”. Təəccüb və heyrət etdim ki, bu nə sözdür.

Mirzə Şəfi mənim halıma baxıb dedi: “Mirzə Fətəli, öz həyatını bu qaragüruhun içərisində puç etmə, başqa bir məşğuliyyət qəbul et!”

Onun ruhaniyə nifrət etməsinin səbəbini soruşduqda, o günəqədər mənim üçün örtülü qalan mətləbləri açmağa başladı. Atalığının Həccdən qayıtmasına qədər Mirzə Şəfi bütün mətalibi-irfaniyyəni mənə təlqin etdi və

gözümün qabağından qəflət pərdəsini qaldırdı”.

Göründüyü kimi, məhz Mirzə Şəfinin təsiri ilə M.F.Axundov ruhani olmaq məqsədindən imtina etmiş və 1832-ci ildə Nuxa (Şəki) qəza məktəbinə daxil olmuşdur.

1840-cı ildə M.F.Axundov Tiflis qəza məktəbində Şərqi dilləri üzrə müəllim işləyirdi. Həmin il o, bu vəzifədən çıxarkən öz yerinə Mirzə Şəfini məsləhət görmüşdür.

Qəza məktəbinin Azərbaycan dili müəllimi vəzifəsini tutmaq üçün xüsusi imtahan verdikdən sonra Mirzə Şəfi bu vəzifəyə qəbul edilmiş, uzun zaman Tiflisdə yaşamışdır.

Mirzə Şəfi qəza məktəbində işləməklə yanaşı, fərdi dərslər verməklə də məşğul idi. Artıq Gəncə molla ruhanilərinin hücumundan uzaq olan şair burada dövrünün qabaqcıl adamları ilə daha yaxından tanış olmaq imkanı əldə edir. O,

Axundov, Bakıxanov, Budaqov və başqaları ilə yaxın dostluq əlaqəsinə girir. Mirzə Şəfi alman səyyahı, rus və Şərqi poeziyasının tərcüməçisi Fridrix Bodenştedtlə Tiflisdə görüşmüşdür.

Bodenştedt Tiflisdə ikən Azərbaycan və fars dillərini öyrənməyə başlamışdı. Mirzə Şəfi dərs zamanı ona Firdovsi, Xəyyam, Sədi, Hafiz və Füzulinin şeirlərindən oxuyar, daha çox öz şeirlərini yazdırardı.

Bodenştedt yazır: “Həftədə üç dəfə dərs keçirdik, dərsdə həmçinin Mirzə Şəfinin digər tələbələri iştirak edirdilər. Axırda “Divan” başlandı. Mirzə Şəfi öz nəğmələrini oxuyur və bizə izah edirdi. Həmin nəğmələrin çox böyük bir hissəsi, demək olar ki, mənim gözlərimin önündə yaranmışdır”.

Bir dəfə “Divani-hikmətdən” sonra bağda Mirzə Şəfi ilə gəzməyə çıxan Bodenştedt onun bədahətən şeir söyləməsinə öz təəccübünü bildirib deyir: “Ey mənim

müdrük müəllimim, necə olur ki, sən öz nəğmələrini bu qədər tez qoşursan? Mirzə Şəfi ordaca topladığı güllərdən bir dəstə bağlayıb, Bodenştedtə verir və deyir: “Budur, bax, bu gül dəstəsini mən bir an içində düzəltdim. Halbuki, bu güllər bir anda əmələ gəlib açılmamışdır, mənim şeirlərim də bunun kimi”.

Bodenştedt yazır ki, mən səyahətdən qayıtdıqdan sonra Mirzə Şəfi özünün şeirlər külliyyatını mənə bağışladı.

O, Tiflisdən gedərkən apardığı dəftərlərdən bəhs edərək bunu da göstərir ki, həmin dəftərlər şairin tatar (Azərbaycan) və fars dillərində yazdığı nəğmələrdən ibarət idi.

XX əsr rus və Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında müəyyən edilmişdir ki, Almaniyada Bodenştedt tərəfindən “Mirzə Şəfi nəğmələri” və “Mirzə Şəfi irsindən” adlı kitablarda dərc edilən və XIX

əsrin 70-ci illərində Mirzə Şəfinin ölümündən sonra Bodenştedtin öz adına çıxmaq istədiyi şeirlərin demək olar ki, tam əksəriyyəti Mirzə Şəfiyə məxsusdur. Qeyd etmək lazımdır ki, Mirzə Şəfi haqqında həqiqətin meydana çıxarılması, onun bədii yaradıcılığının təhlili, ictimai-fəlsəfi fikirlərinin öyrənilməsi sahəsində ədəbiyyatşünaslardan Ə.Ə.Seyidzadə, S.Mümtaz, E.Enikolopov, professorlarımızdan M.Rəfili, F.Qasımzadə, H.Hüseynov, M.Qasimov və akademik A.Makovelskinin xüsusi xidmətləri olmuşdur.

“Mirzə Şəfi nəğmələri” Almaniyada ilk çapı böyük müvəffəqiyyətlə qarşılanmışdır. İlk dəfə 1851-ci ildə nəşr edilən həmin şeirlərin 1893-cü il 145-ci, 1924-cü ildə isə 170-ci nəşri çapdan çıxmışdı. İndiyə qədər həmin kitab 300 dəfədən artıq təkrar nəşr edilmişdir.

“Mirzə Şəfi nəğmələri” fransız, ingilis, italyan, isveç, holland, Danimarka, ispan,

portuqal, rus, çex, macar, yəhudi vəs. dillərdə dəfələrlə çap olunub geniş yayılmışdır. Buradan da Bodenştədtin özünü bu şeirlərin tərcüməçisi kimi deyil, müəllifi kimi qələmə verməsinin səbəbi aydındır.

Bodenştədt 1847-ci ildə Tiflisi tərk edir. Bundan bir il sonra, yəni 1848-ci ildə Mirzə Şəfi Tiflisdən köçüb Gəncəyə gəlir. O, burada qəza məktəbində Azərbaycan dili müəllimi vəzifəsində işləyir. Lakin Mirzə Şəfi iki ildən sonra yenidən Tiflisə qayıdır, Tiflis gimnaziyasında Azərbaycan və fars dillərindən dərs deyir. Ölümündən bir az əvvəl Mirzə Şəfi həmin gimnaziyanın müəllimi İ.İ.Qriqoryevlə birlikdə Azərbaycan dilini öyrənənlər üçün dərslik yazıb hazırlamışdır.

Mirzə Şəfi 1852-ci ildə vəfat etmişdir. O, professor M.Rəfilinin yazdığı kimi, "...tənha, unudulmuş, soyulub talan edilmiş bir halda vəfat etdi. Lakin, onun bəzi şeirləri xalqın

hafizəsində, həmçinin əlyazmaları şəklində qalaraq, Avropa dillərinə tərcümə edilərək şairə dünya şöhrəti qazandırdı”.

Mirzə Şəfinin ədəbi yaradıcılığını, onun ictimai-siyasi və fəlsəfi görüşlərindən ayrı təsəvvür etmək olmaz.

Şairin ictimai-fəlsəfi görüşlərinin onun bədii yaradıcılığında nə qədər kəskin ifadə olunduğunu təsəvvür etmək üçün əldə olan iki misralı orijinal bir şeirini misal çəkmək kifayətdir. Bu şeirdə şairin din və din xadimlərinin iç üzünü böyük bir məharət və cəsarətlə açıb ifşa etməsinə heyran qalmamaq olmur. O, üzünü mollalara tutub deyir:

Min ev yıxıb, tikirsiniz bir boş minarə,
Ərşə çıxıb qonaq gedin Pərvərdigarə!

Mirzə Şəfinin vaxtı ilə ədəbiyyatşünas Salman Mümtaz tərəfindən əldə edilən orijinal şeirlərinin əsas hissəsini məhəbbət

lirikası təşkil edir. Mirzə Şəfinin əldə olan qəzəl, müxəmməs və rübailəri onun nə qədər zəngin yaradıcılıq təcrübəsinə və yüksək istedadla malik olduğunu göstərir. Bu şeirlər klassik poeziyanın ən gözəl nümunələri hesab oluna bilər. Lakin bunlar şairin məhəbbət lirikası, dil və üslub xüsusiyyətlərinin bəzi mühüm cəhətləri haqqında müəyyən təsəvvür yaratmağa kömək etsə də, ümumi dünyagörüşü, ictimai-siyasi və fəlsəfi əqidəsini aydınlaşdırmaq üçün zəngin məlumat verir.

Buna görə də həmin məsələləri aydınlaşdırmaq məqsədilə “Mirzə Şəfi nəğmələri” və xüsusən “Mirzə Şəfi irsindən” adlı kitablara müraciət etmək lazımdır. Bodenştadtin tərcümə zamanı şairin şeirlərini bəzən forma və ya məzmun cəhətdən nə qədər təhrif etmiş olduğunu nəzərdə tutsaq belə, biz bu şeirlərə müraciət etməli olacağıq. Mirzə Şəfinin müəlliflik hüququnu

sonralarınkar edən Bodenştadt, özü də boynuna alırdı ki, həmin şeirlərdə şərh edilən fikirlər bütünlüklə Mirzə Şəfiyə məxsusdur.

Mirzə Şəfinin bu əsərlərində feodal quruluşunun mənfi cəhətlərinin kəskin tənqidi mühüm yer tutur. O öz əsrinin bir çox demokratik ruhlu mütəfəkkir şairləri kimi bu tənqidi əxlaq və etika mövqeyindən edir.

Xoşbəxtliyə can atmaq təşəbbüsü – Mirzə Şəfi şeirlərində irəli sürülən etik fikirlərin əsas amilidir. Şairin diqqət mərkəzində duran yalnız insandır – bütün izzət və sevinci, xoşbəxtlik və bədbəxtliyi, məhəbbət və nifrəti ilə birlikdə götürülən insan. Xoşbəxtlik uzaqda deyil. Lakin onu görmək, əldə etmək lazımdır! Dindar fırlıdaqçılar isə, var qüvvələri ilə buna maneçilik törədir. Çünki onlar yaxşı bilirlər ki, xoşbəxtliyə çatan kəs onların məscidinə ayaq basmaz. Şair göstərir ki, xalqın böyük bir kütləsi savadsızdır. Buna görə də onların

gözünü açmaq lazımdır. Xalq ancaq öz bədbəxtliyini dərk etdikdən sonra bədbəxtlikdən xilas olmaq uğrunda mübarizə apara bilər.

Mirzə Şəfiyə görə, bu sahədə əsas vasitə xalqı maarifləndirməkdir.

Bu işdə Mirzə Şəfi poeziyasının ictimai rolunu unudan, qulağı oxşayan boş, məzmunsuz qafiyəpərdazlıqla məşğul olan, ömrü boyu güldən, bülböldən, hicran və vüsaldan, günəşdən və aydan, cənnət və cəhənnəmdən “mızıldayan” şairləri lağa qoyur:

“Sizin tutduğunuz bu yol asandır. Fəqət axmaqlarçün “ürəkaçandır”.

Şəriniz ürəyi gətirməz cuşa,
Qanan kəslər üçün bələdir başa!

Mirzə Şəfi şeirlərində, eyni zamanda həyatdan zövq almağa çağırır. Lakin bu onun

əxlaqi görüşlərinin yeganə məğzini təşkil etmir. Şair özünün maarifçilik ideyalarında insanı mənən, ruhən təmizləyən məhsuldar əməyin roluna da böyük əhəmiyyət verir. Mirzə Şəfi əməyə, əsasən əxlaqi bir kateqoriya kimi baxır.

Məhəbbətə himn, onun şeirlərində əməyə himnlə ahəngdar bir şəkildə səslənir. Şair insan əməyinə müraciət edərək deyir:

Ey bəşərin xilasına edilən kömək,
Ey göylərin ilk töhfəsi sevimli mələk!
Sənə xidmət edənlərə təsəllisən sən,
Müdriklərin ilk arzusu, ilk istəyisən.

****

Ancaq nadan çətin işdən qaçar asana,
Məhv olardım dirənmədən min yol
əsana!
Ey göylərin ilk vergisi!... İnan ki, sənə
Daim sadıq qalasıyam gedincə sinə.

“Başa bəla gətirən həqiqətdən ürək sevindirən yalan min dəfə yaxşıdır” - deyən Bodenştettdən fərqli olaraq, Mirzə Şəfi öz şeirlərində həqiqət və doğruluğun tərəfində durur. O deyir ki, həqiqəti müdafiə etmək çətin olsa da, onu müdafiə etmək lazımdır.

Qoy sən həqiqəti söyləyən zaman,
Qopsun min təhlükə, qopsun min tufan.
Gəl baxma bunlara, ey Mirzə Şəfi,
Uca tut daima arı, şərəfi!

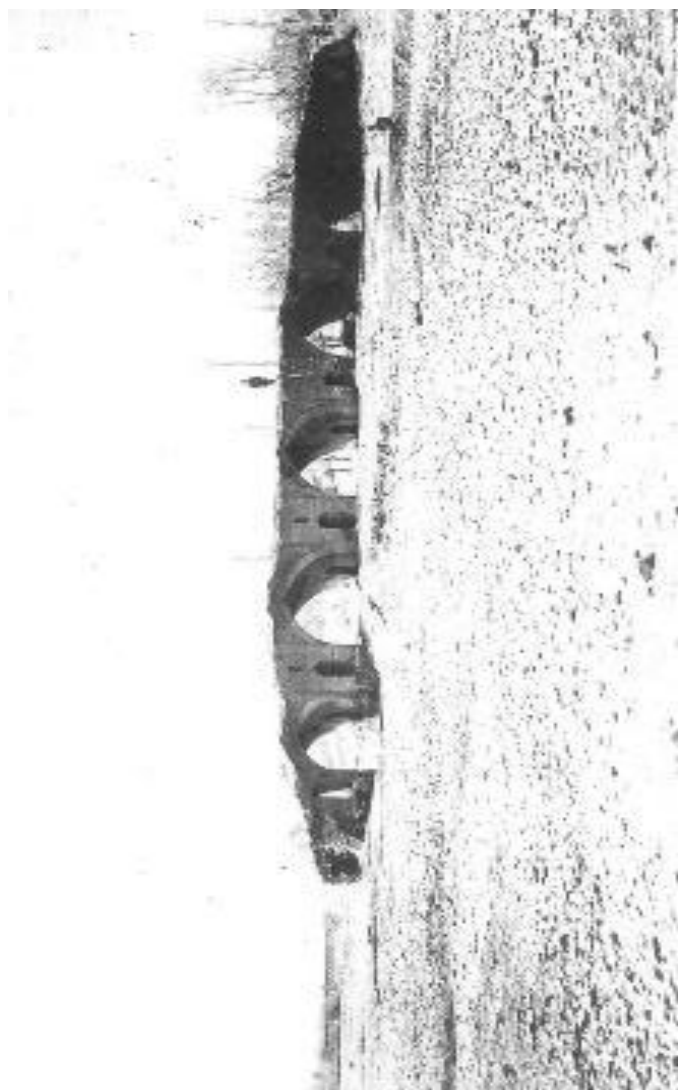
Mirzə Şəfiyə görə, həqiqəti ifadə etməyin ən yaxşı yolu şeirdir. Şeirlə həqiqət, həqiqətlə şeir qardaşdır.

Qəlbimin, ruhumun qanadıyla mən,
Çıxdım aydınlığa zülmət gecədən.
Gördüm şəriyyətlə həqiqətimi,
Tapdım həqiqətlə şəriyyətimi.

Qadın azadlığı məsələsi Mirzə Şəfi poeziyasında xüsusi yer tutur. Şair deyir ki, Şərq gözəlinin qara çadra altında gizlənən üzündən çadranı atması lazımdır ki, bəşəriyyət həyatın ən gözəl nemətlərinin birindən məhrum olmasın. Bu cəhətdən “Tulla çadranı” şeiri xarakterdir.

Tulla gəl çadranı... görünsün üzün,
Gül də gizlədərmisən de, bağda özün?
Səni qadir Allah, ey incə çiçək,
Yaratmış dünyaya verməkçin bəzək.
De, bunca lətafət, bunca məlahət,
Solsun dar qəfəsdə neyçin, nəhayət?!

Şair yoxsulluğa dünyada ən böyük, hətta ölümdən də dəhşətli bir hadisə kimi baxır. Mirzə Şəfiyə görə ən ağıllı adamın belə qürurunu sındırır, onu elə adamlara tabe edir ki, onların qarşısında boyun əyməkdənsə,

18 Видны города Елисаветполя
Елисаветинская улица

ölüm yaxşıdır. Ehtiyac şəriyyətin düşmənidir.

Şair “yoxsulluq” və “bədbəxtlik” haqqında danışsa da, onlardan qurtarmağın yollarını müdriklikdə, ağılda, insanın möhkəm iradə və mənəvi yüksəkliyində görür. Şair bəzən öz oxucusuna təsəlli verir, ruhdan düşməməyə, gözəl gələcəyə ümid bəsləməyə çağırır. O deyir ki, elə bir varlıq yoxdur ki, əzabdan azad olsun. Lakin hər gecənin bir gündüzü var! Hər şeyi ürəyinə salma, çünki hər şey dəyişir.

Mirzə Şəfinin şeirlərində dini xurafata qarşı mübarizə ideyası mühüm yer tutur. Şair göstərir ki, insan bir dəfə dünyaya gəldiyi və onun iki həyatı olmadığı üçün, o biri dünyaya ümid bəsləməməli, yer üzündə xoşbəxt olmağa çalışmalıdır. Cənnəti bu dünyada axtarmaq lazımdır, xoşbəxtlik göylərdə deyildir ... O, bu bərdə çoxlu qısa kəlamlar, aforizmlər yazır. Şairin qənaətinə

görə, bu cür şeirlər xalqa asanlıqla çatır, onların qəlbinə tez təsir edir və çox yaşayır. Mirzə Şəfinin hətta ayrı-ayrı din formalarının mahiyyətinin eyniləşdirilməsi belə, onun düşmənləri olan mollaların xüsusi nifrətinə səbəb olurdu.

Mirzə Şəfinin bədii yaradıcılığı, onun şeirlərində irəli sürdüyü ictimai-fəlsəfi ideyalar xalqımızın mədəniyyət tarixində xüsusi yer tutur. Şairin yaşadığı dövrdə həmin ideyalar, bütün köhnə cəmiyyətə, onun həyat tərzi və geri qalmış görüşlərinə qarşı çevrilmişdi. O dövrdə köhnə cəmiyyətə, islam dini və şəriət qaydalarına qarşı az adam belə açıq, cəsarətlə çıxış edə bilərdi. Buna görə Mirzə Şəfi müəyyən mənada tək idi. Lakin onun hər halda M.F.Axundov kimi bir ardıcılı da var idi.

Mirzə Şəfi öz ədəbi fəaliyyəti ilə Azərbaycanda bütün sonrakı ictimai fikrin inkişafına verdiyi güclü təkanın nəticələrini

görə bilmədi. Lakin onun ideyaları getdikcə yayıldı. M.F.Axundov, H.B.Zərdabi, S.Ə.Şirvani və başqa ədib və mütəfəkkirlərimiz tərəfindən davam və inkişaf etdirildi.

*ALMAN DİLİNDƏN
TƏRCÜMƏLƏR*

MƏHƏBBƏT TƏRANƏLƏRİ

****

Bu kiçik məhəbbət təranələrim,
Yaranmış ətrindən tər nanələrin.
Əks-sədasıdır bu səslər, ey dost,
Eşqin, səadətin və nalələrin...

****

Ağlımla qəlbimin özgə yolu var,
Hər biri bir yolda puç edər məni.
Birisi sevdadan uzaqlaşdırar,
O biri sevdaya tuş edər məni.

****

Ağlım gecə-gündüz yazıq qəlbimi,
Daima danlayar, daima söyər.
Qəlbimsə sevdaya bir həris kimi,
Daima istəyər, daima sevər.

****

Şərab məclisində, gül məclisində,
Dodaq məclisində, dil məclisində,
Verərkən hurilər şirin busəni,
Şeytanın lənəti qorxutmur məni.

****

Günəş işığını yayıb hər yana,
Min rənglə nur səpir mavi ümmana.
Onun şöləsindən bərq vuran sular,
Az qalır alışı, az qalır yana.

****

Sənə oxuduğum təranələrin,
Sonsuz ümmanında günəşsən, pərim!
Odur ki, bərq vurub yanır, parlayır,
Çöhrənin şövqündən bu nəğmələrim.

****

Yenə gəldi qızıl gülün dövranı,
İşıq saçıb dörd bir tərəf vurdu bərq.

Cilvələnib yer üzünün hər yanı,
Dodaqların busəsinə oldu qərq.

****

Gül bülbülə, bülbül gülə etdi naz,
Ürəklərdən uçub getdi kədər, qəm.
Qocalar da budur, - deyib – gəldi yaz!
Gülüm, meyin məclisinə oldu cəm.

****

Qovuşan zamanda könül-könülə,
Nəfəslər nəfəsə, çiçəklər gülə.
Dodaqlar edərkən abi-həyat nuş,
Ağıl sərxoş olur, başdan çıxır huş.
Ötərgi hisslərə amma vermə haqq.
Hər adi cismani nəşədən uzaq!
Bizim sevdamızın ülvi qüvvəsi,
Nəcib arzuların səsidir, səsi!

****

Sənin dodağından busə almasam,
İllərlə yanında mehman qalmasam,

Bu fani dünyaya nə etsəm yenə,
O qismət eyləməz səadət mənə.

****

Baxışın qəlbimə işıq, nur çilər,
Onunla dünyanı ağıl dərk edər.
Ən nəcib hisslərin açarıdır o,
Ömrümün-günümün baharıdır o!

****

Şirin arzularım göylərdən dərin,
Mənim sarbanımdır şux nəzərlərin.

****

Küləklər işlədir dəyirmanları,
Maşını tərpedir suyun buxarı.
Döyüşə sövq edir bu qəlbimizi,
Coşan hissimizin sərt tufanları.

Lakin min küləkdən, tufandan, sudan,
Bütün qüvvələrin hamısından inan,

Bir güclü qüvvə var, bir güclü nəsim,
Sənin məlahətli, incə nəfəsin!

ZÜLEYXA

Göy üzünü bəzəyirsə al günəş necə,
Qəlb evimi bəzəyirsən sən də, eləcə.
Yetişmişəm sayəndə mən bu səadətə,
Könlüm bil ki, düçar olar sənsiz zülmətə.

****

Bəllidir ki, yerə zülmət düşəndə birdən
O, gizlədər hər nə varsa gözdən, nəzərdən.
Amma günəş nur saçanda göylərdən bizə,
Yerin bütün gözəlliyi görünər gözə.

****

Cənnət qapıları günün birində,
Mömin bəndələrə açılan zaman.
Günahlı, günahsız hamı yerində

Gözləyər qəlbində şübhəylə, güman.

****

Bütün günahkarlar içində tək mən,
Dayanıb duraram qara – qorxusuz.
Cənnət qapısını bu dünyada sən
Açmısan üzümə ey nazəndə qız!

****

Göydə dövrə vuran ulduzlara bax,
Yenə nur saçılar bizlərdən uzaq.
Başımız üstündə o qızıl çətir,
Bizim arzumuzdan toxunmuş nədir?!

****

Durub bir-birindən uzaqda yanar,
Gah batar, gah da ki sayrışar onlar.
Qəmli dursalar da, səmada titrək,
Onlarda birləşər bu vaxt bizim tək.

****

Sevinib dolandıq biz aşına tək,
Yeni bir eşq ilə döyündü ürək.
Səninlə dost oldum, ey gözəl xılqət,
Verdi məhəbbətin mənə mərifət.

****

İndi dərk edirəm başqa cür, qəti
Eşqi, səadəti və məhəbbəti.
Səni istər ikən gətirmək ələ,
Mən özüm olmuşam qarşında kölə...
Munis gəncliyinin əzəmətiylə,
Sən mənim qarşımda saçanda şölə,
Sanasan önümdə açıldı göylər,
Mat-məbhut qaldım mən yox oldum kədər.

****

Misilsiz nemətdir seyr etmək səni,
Baxdım, məftun etdi camalın məni.
Uçdun, qanadlanıb üstümə birbaş,
Sanki olmuş idik nə vaxtdı sirdaş.

****

Cəhalət içində olmuşdum sərsəm,
Qocalıb getmişdim ürəyimdə qəm.
Gümrah cavan etdi yenidən məni,
Bir mey, bir məhəbbət, bir də ki, nəğməm.

****

Mey iç, Mirzə Şəfi, dayanma gəl boş,
Ol meylə, sevdayla, nəğməylə sərxoş.
Yalnız nəşə çağı coşar nəğmələr,
Odur ki ey nəğməm, nəşələnib coş?

****

İstədim ki, bir dәмət düzəldim
ey mələk, sənə,
Əfsus ki, tapmadım mən, nə gül,
nə bir çiçək sənə.
Dörd yanım indi gül-çiçək,
dörd yanım indi yasəmən,
Əlim irişməz əlinə, artıq yoxsan
yanımda sən...

****

Qoy o vaxta kimi ömür uzansın,
Dövrünün qanadı düşsün, dayansın.
Şirin bir həsrətin, xoş xatirənin,
Qiyməti böyükdür, mənası dərin.

****

İnan çatmasa da əlim əlinə,
Sənin yanındadır xəyalım yenə.

****

Biz də qucaqlaşıb, biz də yanaraq,
Çıxar yadımızdan dərdimiz artıq.
Qəlbimiz qızınıb hərarət ilə,
İsidər dünyanı məhəbbət ilə.

****

Yerlə göy əyilib qovuşar yenə,
Busələr verərək biri-birinə.
Onlar da yetərlər arzuya, kama,
Onda mən yer ollam, sən isə səma.

****

Nüfuz eləyərdik yerin təkinə,
Uçardıq göylərə, ulduza, günə.
Yuxlamış sirləri salardıq oyaq,
Şirin nəğmələrə asardıq qulaq.

****

Bütün yer üzünün gözəllikləri,
İliq yay havası, çəmən gülləri,
Göydə ulduzlar da güləndə üzə
Deyərdik hamısı verilmiş bizə.

****

Fələyin çərxini saxlamaq olmaz,
Böyük sevincin də ömrü olar az.

****

Gəldim, məsud olam, yanına sənin,
Döndüm, nəqş oldu ki, qəlbimə əksin.
Səadət yolunu göstərsin mənə,
Bir də çatmaq üçün əlim əlinə.

KÖHNƏ MƏHƏBBƏT

Vaxt var idi güclü, cavan qolumla,
Səni bərk-bərk qucaqlayıb öpərdim.
Gənclik getdi... Köhnə eşqin oduyla,
Vurur qəlbim indiyədək... nə dərdim!

****

Mənim həyat üzüyümün qaşısən,
O üzüyün bəzəyi sən, daşı sən.
İnan bütün nəğmələrim sənindir,
Ürəyə bax... neyləyirsən yaşı sən.

HİKMƏTLİ SÖZLƏR, ZƏMANƏDƏN ŞİKAYƏT VƏ ETİRAZLAR

Qəlbimin, ruhumun qanadıyla mən,
Çıxdım aydınlığa zülmət gecədən.
Gördüm şəriyyətdə həqiqətimi –

Tapdım həqiqətdə şəriyyətimi.

****

Qoy sən həqiqəti söyləyən zaman,
Qopsun min təhlükə, qopsun min tufan.
Gəl baxma bunlara, ey Mirzə Şəfi!

****

Uca tut daima arı, şərəfi,
Həqiqət bir şeydir gözəllik ilə,
Oların gözəllik gəlməsin dilə?
Cəzadan, təqibdən olmaqçün uzaq,
Bəzən sözlərini söyləmə çılpaq.
Asta ol, özünü daim gözlə sən,
Acı sözünü də de xoş sözlə sən.

****

Şahların ziynətli hədiyyəsinə,
Təriflə vurarıq daha da ziynət.
Ancaq təbiətin min töhfəsinə,
İnanın, vermərik bir dəfə qiymət.

****

Selləri coşdurub, çayları axdıran.
Göydə buludlara şimşək çaxdıran.
Sonsuz qüvvələri peyda eyləyən,
Bəşər taleyini vəsf edirəm mən.

****

İti qılınc sürüşərək düşsə yatağa.
Üzü yumşaq ipək üstən sıçrar qırağa.
Bu dünyada kəskinlikdən, zor gücdən artıq,
Səmər verər xeyirxahlıq və mehribanlıq.

****

Düzlüklə alçaqlıq çarpışan zaman,
Alçaqlıq nədənsə qazanır hər an.
Çünki alçaqlarçün ən alçaq işlər,
Alçaqlıq deyildir, hünərdir, hünər.

****

Müdrilik adamı çox xoşbəxt edər,
Lakin elm artdıqca çoxalar kədər.
Bu dünya üzündə xoşbəxtədir axmaq,

Aqıl həsəd etməz ona da ancaq.

****

Mal-dövlət vərəsəlik olsa da, asan,
Zəhmət çəkib bir ev tikmək müşküldür
yaman.

Babaların, nənələrin şanı-şöhrəti,
Nəvələrin qürurunu artırır qəti!
Lakin verər insanlara əsl ləzzəti,
Öz əliylə qazandığı varı-dövləti.

****

Özünü şux göstər, özünü saxla,
Getməsin üzündən təravət əsla.
Amma düşünmə ki, ölüm nə gəzir?
O, durar qapında bir gün müntəzir.

Bu dünyanın kədərini, qəmini,
Sorsan, deyər yer üzündə hamıdan,
Ahu-fəğan çıxararmı bu dərdi,
Ürəklərin viran qalmış damından?

****

Fəlakətə, işgəncəyə, kədərə,
Üstün gəlib qılınc çəkmək gərəkdir.
Ümid bağla sən bir yolluq hünərə,
Üləmalar nə desələr, kələkdir.

****

Anlaşılmaz möcüzənlə, duanla,
Sən artırma bu dünyada ələmi.
Qoy məqsədin bir şey olsun... gəl anla,
Tez ol qurtar dərdü-qəmdən ələmi!

Şikayətmi edim, gülümmü, bilməm,
Dünyanın yarısı dərrakədən kəm.
Edir utanmadan, eyləmədən ar,
Mini bir axmağın sözünü təkrar.

****

Yox! Səni mədh edim, qoy ey yaradan,
Ki, tutmuş dünyanın bu qədər nadan.
Etməsəydin bizə bu mərhəməti,

Olmazdı aqlın da qədri, qiyməti.
Məni sevənlərə məhəbbətim var,
Nifrət edənlərə min nifrətim var.
Əgər əl çəksəm də səadətimdən,
Mən əl götürməyəm bu adətimdən.

****

Kişisən, var isə səndə cəsərət,
Olsun xislətində belə bir adət:
Yaxşılıq edənə yaxşılıq eylə,
Cavab ver yamana yamanlıq ilə.

****

Tüfə gözəlləri sevib duyarlar,
Qəşəng gül yanağı sığallayarlar.
Əkib becərərlər münbit tarlanı,
Əzib öldürərlər əfi ilanı.

****

Namusa, qeyrətə sataşanları,
Əfv edən, əslində zəif adamdır.
Yumşaqıq yaraşar qadın qəlbinə,

Kişininki isə bil, intiqamdır!

****

Ey bəşərin xilasına edilən kömək, -
Ey göylərin ilk töhfəsi, sevimli əmək!
Sənə xidmət edənlərə təsəllisən sən,
Müdrüklərin ilk arzusu, ilk istəyisən.
Ancaq nadan çətin işdən qaçar asana,
Məhv olardım dirənmədən min yol asana!
Ey göylərin ilk vergisi!... İnan ki, sənə
Daim sadıq qalasıyam gedincə sinə.

****

Gülüb cavabını qaytar mehriban,
Birisi kinayə edərsə sənə.
Bil ki, kinayəyə layiq olmayan
Min bir kinayədən alçalma yenə.

****

Sən öz mənliyinin dar sarayından
Kənara çıxmasan, ey dostum, inan,
Anla ki, ömründə ola bilməzsən

Düzlük evində də bir dəfə mehman.

****

Ələ qədəh alsan, gəl olma nadan,
İçmə hiss etmədən, içmə duymadan.
Özünü böyüdüb boş yerə şişmə,
Bir də ki, alçalıb ayağa düşmə.

****

Elə bil şəh ilə dolubdu lalə,
Qızarır əlində qızıl piyalə.
İç, amma su kimi içərsə bir kəs
Meyin bu dünyada qədrini bilməz.

****

Tozu qaldırsa da nə qədər külək,
Toz öz tozluğunu dəyişməyəcək.
Gömülmüş olsa da, toza cəhavir,
Yenə də qiyməti öz üstündədir.

İBN YƏMİN

Bir gün İbn Yəmin dedi ki, söylə
Ey atəş böcəyi, nədir bu şölə?
Gündüz olan kimi sönürsən müdam,
Alışıb yanırısan düşəndə axşam.

****

Böcək dilləndi ki: - Ey İbn Yəmin!
Gündüz də nur saçıb yanırım həmin.
Fəqət, günəş göydə parlayan zaman,
Görünməz nurumdan mənim bir nişan.

****

Bir gün qoca molla dayanaraq lal,
Coşmuş arvadına asırdı qulaq.
Cırnadıb arvadı daha da bu hal,
Onun sinəsinə çəkirdi min dağ.

Durub bu minvalla bir xeyli zaman,
Bir söz söyləmədən öz arvadına.
Molla tez güzgünü qarıb divardan,
Qorxunc sifətini göstərdi ona.

****

Qorxdı öz-özündən güzgüdə arvad,
Bir anlıq duruxdu, xəyala daldı.
Daha qoparmayıb o bir də fəryad,
Ağzı açıq halda yerində qaldı.

****

Sonra da üzünü o tutub yana,
Qapıya üz qoydu sakitcə, dinməz.
Özü də özündən gələrək cana,
Qapıdan çıxaraq oldu görünməz.

****

Sənin də, ey Şəfi, bu nəğmələrin,
Əks edir hüsnünü axmaq kəslərin.
Dünyada eybinə kor olmayanlar,
Görüb bu güzgüdə özünü anlar.

****

İtir ömrün bir zərrəsi hər bir nəfəslə,
Ötüb gedən geri dönməz, ha onu səslə.

Gərək ola əvvəlində nəcib məqsədin,
Qarşıdakı amalını edəsən yəqin.
Bu dünyaya gəlmək deyil sənin günahın,
Boş keçibsə ömrün, ərsə çıxacaq ahın.
Kobud əllər toxunmasın gözəlliyə, olmaz
gərək,
Əsil almaz qaşını mütləq cilalasin almaz gərək.

****

Əgər mənşəb pilləsiylə qalxmaq istəsən,
Gərək mütləq iki şeyə əməl edəsən;
Dinmək lazım gələn yerdə, susasan gərək,
Susmaq lazım olan yerdə, dillənəsən bərk.

****

Beşikdən ta qəbrə qədər yol var ki, şəksiz
Əldə əsa, ya əsasız keçməliyik biz.
Arasında bunun yalnız fərq var ki, bircə
Kim həyatda həmin yolu keçəcək necə!

****

Yer üzündə o adama olsun ki, əhsən

Deyə bilir bu dünyaya vida edərkən:
“Bir günahım yoxdur, ancaq çox olmuş ahım,
Bundan sonra yaxşı olsun tək, ilahim!”

****

Başqasının barəsində pis söz eşitsən,
Onu yayma heç bir zaman, möhkəm saxla
sən.

Asandırsa başqasının evini yıxmaq,
Çox çətindir amma daşı daş üstə yığmaq.
Cansız bir baş qan qaraldıb korlayar meyli,
Başsız canın çox az olar insana xeyri.
Lakin canla baş bir yerdə olarsa əgər,
Ömür daim rahatlıqla, rifahla keçər.

****

Gülüstandan əsib gələn ətirli külək,
Əziz dostum, söylə sənə vermirmi ürək?
Niyə onda bir xoş xəbər eşidəndə sən,
Özgəsinin sevincinə sevinməyirsən?

****

Bataqlığın üfunətli, pis havasından
Axı dostum, kənar gəzib daim qaçırsan.
Onda vurma bədxahlığın gölünə gəl baş,
Qeybət dolu məclislərdən qaçıb, uzaqlaş.

****

Tale bir töhfəni edərsə halal,
Onu əldə şərab, gülər üzlə al.
Özün bacarmasan gər bunu, heç vaxt
Səni padşah da edəmməz xoşbəxt.

****

Şeir deyən bir kimsənin sərrafdırsa əgər
gözü,
Tapar əsil fikir üçün lazım olan əsil sözü.

****

Əsil şair olan kimsə, söz önündə qalmaz
naçar,
Əsil evin qapısına tapıb salar əsil açar.

****

Nəğməsindən məscid havası gələn şairlərin,
Başları boşdur yəqin, ağılları deyil dərin.

****

Qulağı oxşayan boş hecalardan,
Min cürə uydurma macəralardan,
Cənnət, cəhənnəmdən, dənizdən, çaydan,
Güldən və bülbüldən, günəşdən, aydan,
Hicrandan, vüsaldan, qəmdən, kədərdən,
Min dəfə çeynənmiş qafiyələrdən,
Şeir quraşdırıb mızıldayanlar!
Sizə şair kimi min nifrətim var!
Çünki tutduğunuz bu yol asandır,
Təkcə axmaqlarçün “ürəkaçandır”.
Şeriniz ürəyi gətirməz cuşa,
Qanan kəslər üçün bələdir başa!

SƏRV AĞACI

Azadlıq rəmzidir şux sərv ağacı,
Əyilib budağı toxunmaz yerə.
Ardınca cəzb edib o, nəzərləri
Daima ucalar nurlu göylərə.

Fırtınanı qopdu, küləkmi əsdi,
Tökülməz yarpağı, əyilməz qəddi.
Bilməz bu dünyada riyakarlığı,
Ülvidir, nəcibdir onun varlığı.

Qarışıq həyatın qəmindən uzaq,
Sakit məzarlıqdan göylərə qalxar.
Sərin kölgəsinə kim gəlsə qonaq
Dalınca göylərə boylanar, baxar.

Bir yaşıl qüllədir-ümid qülləsi,
Ucalıb təpəsi ərşə dayanar.
Altında gəmirər qurdlar məzarı,
Üstündə ulduzlar sayrışıb yanar.

****

Tulla gəl çadranı ... görünsün üzün
Gül də gizlədərmə de bağda özün?!
Səni qadir Allah, ey incə çiçək,
Yaratmış dünyaya verməkçün bəzək.

De, bunca lətafət, bunca məlahət,
Solsun dar qəfəsdə neyçün, nəhayət!
Tulla gəl çadranı ... bilsin ki, dünya
Yoxdur yer üzündə sənənin tək afət.

Qoy sənənin nəzərin hər yana baxsın,
Baxışın qəlbləri yandırır yaxsın.
Pəmbə dodaqların təbəssümləri
Ətrafa nur yaysın, açsın səhəri.

Sənə, çadra kimi ey incə mələk,
Tək gecə zülməti olsun bürüncək.
Tulla gəl çadranı ... hüsnün tək hüsnü
İstanbul soltanı görməmiş belə!

Uzun sıx kirpiklər arasındakı,
O aydın gözlərin-nurlu piyalə.
Aç qara gözünü, çadranı tulla!
Həyatda cəsur ol, yaşa qürurla.

Bir Mirzə üz tutub soruşdu məndən:
“Bizim şah haqqında nə fikirdəsən?
Söylə genişdirmi ondakı ürək,
Sazdırmı ağılı da qulaqları tək?”

****

“O da bir adamdır qalanlar kimi, -
Əba, əmmaməsi olanlar kimi.
Xalqın cahil, qorxaq, kor olduğunu
Bilib cəhalətdə saxlayar onu”.

ŞAH ABBAS

Şah Abbasın bir vaxt zülmü yetmirdi sona,
Kim gəldi tullayırdı bir-bir zindana.

Məsləhətə qulaq asmaz, fikri qan idi,
Tanrısından üzü dönmüş hökmran idi.

****

Sığmayırdı yerə-göyə şahlıq vüqarı,
Vəhşi kimi parçalardı qulluqçuları.
O müstəbid hökm eləyib yerin üzünə,
Allah kimi baxırdı o, özü-özünə.

****

Düşüb müdrik adamlardan tamam uzağa,
Çevirirdi qulağını yalnız yaltağa.
Baxsa kəskin bir nəzərlə o, bir insana
Bil ki, onun ömrü o gün yetərdi sona.

****

Şahdan xeyli zülm çəkmiş müğənni Səlim,
Dedi bir gün yuxarıya qaldırıb əlin:
Ay camaat, dözürsünüz neyçün bu qədər,
Şah axmaqdır, siz özünüz ondan beşbetər!

****

Hədə-qorxu bəsdir daha! Bir nəfər murdar,
Bu qədərin əl-qolunu bağlayar?!“
“Şah-güclüdür! Biz neynəyək özün de barı”
“Ələ salın, sınıb getsin tamam vüqarı,

****

Siz dəyişin, qorxub sizdən o da dəyişər,
Yoxsa ona heç bir tədbir eyləməz əsər”.
Dünyagörmüş müğənninin haqlı sözləri,
Açdı sanki birdən-birə bağlı gözləri.

****

Səhəri gün şah yenə də təkəbbür ilə,
Tərk eləyib sarayını çıxarkən çölə
Baxıb ona qəhqəhəylə güldü camaat,
Şah bu işə heyrət etdi, donub qaldı mat.
Hiddətindən alını oldu tamam qarqara,
Baxdı odlu gözləriylə o, adamlara.
Xalqa onun kar etmədi qəzəbi bir an,
Güldü hərə bir tərəfdən daha ucadan.

****

Dörd tərəfdən qəh-qəh çəkən rəiyyət ilə,
Pıçıl daşıb gülüşürdü məiyyət belə.
Şah özü də birdən-birə qalıb çarəsiz,
Güldü bütün camaatla, göstərib xoş üz.

****

Düz deyiblər, gülmək açar donuq məcazi
Həmin gündən şah dəyişdi, xalq qaldı razı.
Camaatın şikayəti azaldı, kəsdi,
Şahın adı dildən-dilə dolaşdı gəzdi.

****

Tulla Mirzə Şəfi, boş niyyətini,
Əl çək sərsəmlikdən, sərvaxt ol, sərvaxt!
Sən öz hünərini, fərasətini,
Ağıllı bir işə sərf eylə hər vaxt.

****

Bax gör, Mirzə Hacı Ağası* birdən
İranda nə böyük bir cənab olub!
Əvvəl seçilməzdi heç birimizdən,
İndisə sinəsi nişanla dolub!

- Sərf eylə qüvvəni dövlətə sən gəl,
Xeyir verməmişən ona heç zaman.
- Axı, mən neyləyim: vəzir, vəkillər
Əksərən olurlar ən böyük nadan.

ŞAH MANİFEST YAZDIƏLİYLƏ BİR GÜN

Şah manifest yazdı əliylə bir gün,
Küllü İran xalqı mat qaldı bütün.
“Necə müdriknamə gözəl kəlamlar!”
Bir-bir sevindilər bütün adamlar.

Hamı bayram etdi: “Dünyada təksən,
Ey böyük şahımız, sənə min əhsən!”
Baxdı Mirzə Şəfi bir xeyli müddət,
Bu səslər qəlbində doğurdu heyrət:

“İran camaatı İranda, aman
Gör necə baxır ki, şah ilə xana;

Onlar bir ağıllı iş görən zaman
Tamam heyran qalıb sevinir buna”.

****

Bir gün gedirdim mən bir dalda yolla,
Nəqafil qarşıma çıxdı bir molla.
-Ay Mirzə, xeyir ola, nə olmuş yəni,
Heç görmək olmayır məsciddə səni?
-Çünki əziz dostum, qaralır qanım,
Səni görən kimi azır imanım.

****

Nə qədər olsa da qəm, qüssə, kədər,
Dünyada dərd varmı yoxsulluq qədər?
Yazıq insanları bu dərdli tilsim
Qoymur nə yaşasın, nə də ki, ölsün.

****

Məhv edib insanın diləklərini,
Tökdürür ömrünün çiçəklərini.
Ən möhkəm adamın girib qəsdinə,

Qırır qürurunu dəyib şəstinə.

****

Aqili axmaqdan eyləyir asılı,
Saxlayır qəlbini hüznü, yaslı,
Acı fəlakətlər törədir hər an,
Axı yaşamağa yaranmış insan!

****

Yoxsulluq şairə bir boş məzardır,
Sərvət də, miknət də alçaqlardadır.
Onların önündə əyilən bir baş,
Gərək ayaqlarda əzilsin birbaş.

****

Ruhdan düşməməli, dərd, qəm nədir ki,
Bircə partlamasın qəlbimiz təki!
Zülmün bu dünyada hikməti yoxdur,
Hikmətin zülməsə davamı çoxdur.

****

Dərdü qəm əlində nə yan, nə inlə,
Qovla sən onları nəğmələrinlə ...

ORİJİNAL ŞEİRLƏR

AZƏBAYCANCA ŞEİRLƏR

QƏZƏL

Nə qədər kim, fələyin sabitü səyyarəsi var,
Ol qədər sinədə qəmzən oxunun yarəsi var.

Deyil əflakdə kövkəb görünən çərxi-bülənd
Oluban didə, sərəpa sənə nəzzarəsi var.

Ruzigari qara, daim gecəsi tar keçir,
Hər kimin eşqdə bir yarı-sitəmkarəsi var.

Necə qan cuşə gəlib, eyləməsin ahü-fəğan?
Könlümün didəyi-giryən kimi fəvvarəsi var!

Ol qəzəldir ki, Vazeh dedi, bir dərd əhli,
Zahirən lalə otağında qonaq-qarəsi var.

MÜXƏMMƏS

Ey nəzakət çəməni içrə xuraman Süsəni,
Xublıq kişvərinin təxtinə sultan Süsəni,
Sədəgin yayı qaşın sədəqəsi qurban Süsəni,
Bir baxışla yaraşur kim, ala qüz can Süsəni,
Belə getsə, tez olur dillərə dastan, Süsəni.
Hərəkətü rəvişin qıldı səhi sərvinə pəst,
Sünbülə türreyi-zülfün şikəni verdi şikəst,
Laləni dağda salıb ruyin, edib badəpərəst,
Ey könül, qaş-göz aradə nə gəzərsən belə
məst,
Yoxdu vəhmin ki, ara yerdə tökə qan, Süsəni.

****

Ey mələk, əbr yüzün gündümü, ya bədri-
tamam?
Kim ki, ruyindən olur məst, ona badə həram,
Pərdəsiz cilvələnib, naz ilə ver qəddə qiyam,
Küfri-zülfün dağıdıb, məst çıxıb, eylə xüram,
Bilələr ki, nədir küfr ilə iman, Süsəni.

****

Bu qəddü qamətinə ətləsü xara yaraşur,
Qaşların guşəsinə qətlimə eyma yaraşur,
Edə gər zində ləbin ləfzi Məsiha, yaraşur,
Səni hər kim ki, sevər, başına sevda yaraşur,
Ola səgəştəvü divanəvü heyran, Süsəni.

****

Gün ki, hər gün çıxar, dərgəhinə səcdə edər,
Sərv rəftara gəlür, qılsa qədin bağə güzər,
Qönçə gər ağzın ilə qarşu dura, boynu əyər,
Küfri-eşqin yetişib bir yerə kim, ey kafər,
Desələr Vazehə böhtandı müsəlman, Süsəni!

****

Min ev yıxıb, tikirsiniz bir boş minarə,
Ərşə çıxıb, qonaq gedin pərvərdigarə*.

****

Hicran qəminin badeyi-gülgündür əlacı*
Vazeh, danışırlar bunu meyخانələr içrə.

MİRZƏ ŞƏFİ VAZEHLƏ NACİ
VƏ NASEHİN MÜŞAIRƏSİ

Vazeh:

Şəbxpuş olmuş qədin ruxsari-atəşgunilə,
Musiyi-İnranə guya, Tur şəklin göstərir.

Naci:

Tigin almış dəstinə, ol çeşmi-cəlladın sənin,
Canə qəsd etmək dilər, məxmur şəklin göstərir.

Cismi-zarımdan çıxar hicrin əlindən nalələr,
Böylə bir təndir tənim, tənbur şəklin göstərir.

Xətti-rüxsarın edib tarac hüsnün mülkünü,
Bir xərəbə şəhr içində mur şəklin göstərir.

Naseh:

Güz sirisgi mərduməknin nöqtəsin bərbad edib,
Aqibət bir gün olur kim, kur şəklin göstərir.

Tilbə könlüm tillər ilə asılıb, tildir səbəb,
Filməsəl, baxqan kəsə Mənsur şəklin göstərir.

Kəhrəba dik rəngi-zərdim sanmağay bihudə kim,
Dərdi-eşqə uğramış, rəncur şəklin göstərir.

Dinu dil nəqdini isar etsə Naseh, tang imas,
Bir mühəqqər töhfə ilə mur şəklin göstərir.

FARSCA ŞEİRLƏR

QƏZƏL

Hər zəman kan qədd-o bala ze nəzər miçozərəd.
Vəh, çeha bər del-o bər dideye-tər miqozərəd!
Mənəm, ey şeyx, ze nəzzare məkon, kəz roxe
dust
To çe dani ke, çe bər əhle bəşər
Ey ke, hər mən qozəri, məhv koni əz xişəm,
Həm ço xorşid ke, bər dovre qəmər miqozərəd!
To ke, çəndin bekeşi damən əz jftadeye-eşq,
Deste kutahe mənət, key, bekəmər miqozərəd?
Qofteye Vazeh əz an ru həme şirin aməd,
Bezəbanəş soxən əz ləl-o şəkər miqozərəd.

(şərti tərcümə)

O qəddü qamət xəyalımdan keçərkən,
Ah, könlümdən və yaşlı gözlərimdən nələr keçər!
Ey şeyx, yarın üzünə baxmağı mənə qadağan
etmə, Bəsirət əhlinin nəzərindən nələr keçdiyini
sən nə bilirsən?

Günəş ayın yanından ötürkən onu yox etdiyi
kimi,
Sən də mənim yanımdan ötür keçərkən
varlığımı məhv edirsən.
Bunca ki, sən ətlərini yığılmış aşiqindən
çəkib uzaqlaşırısan,
Mənim qısa əllərim sənəin kəməmindən bəs necə
tuta biləcək?!

Vazehin şeiri ona görə bu qədər şirin oldu ki,
O sənəin ləli şəkəmindən söhbət açdı.

QƏZƏL

Ey ke, həmhöcreye mai, vərəqə zohd beşuy,
Vey ke, sabetqədəmi, geyre rəhc eşq məpuy.
Əz mane gəməzəde coz eşqə roxe yar məpors,
Ba mane delşode coz sohbəte deldar məquy.
Ta əz an dəm ke, hərime dele mən xəlvate ust,
Faş binəm roxe u, gər neğərəm bər hame suy.
Çərx sərgəşte nə anəst monəqqəş benecum,
Bəlkeəndər tələbəş mande fru gərqə be xun.
Ruze qolğəşt, bahar əst-o, təməşə-vo tərəb,
Xiz, ta xeymə bezən ba mey-o ney bər ləbe cuy.

Vazeh əz xak sər arəd be nəsimə dəre dust,
Koştəye-eşq bələ, zende təvan gəşt be buy!

(Sətri tərcümə)

Sən ey bizimlə həmnişin olan, zahidlik
dəftərini suya at.
Sən ey sabitqədəm dost, eşq yolundan qeyri bir
yol tutma!
Bu qəmli aşıqdən yar məhəbbətindən qeyri bir
şey soruşma.
Bu zavallı aşıqlə, dildar söhbətindən qeyri bir
şey danışma!
O zamandan ki, mənim könül otağım onun
xəlvətgahı olmuş,
Hər tərəfə baxıram, ancaq onun şəklini görürəm.
Bu sərgərdan fələk ulduzlarla bəzənmiş
kimi görünməsin.
Bəlkə o da bir aşıqdir, yar həsrətilə qan-yaş
tökür!
Gül çağı, bahar vaxtı, tamaşa və şadlıq
zamanıdır.
Qalx, çay kənarında mey məclisi qur, ney çal!

Vazeh yar qapısından gələn nəsimi duyunca
torpaqdan baş
qaldırar,
Bəli, eşq ilə həlak olan məşuq ətrilə həyat tapar.

QƏZƏL

Şahede xərgğhneşin zolf ze rox kərd baz,
Nure həqiqət padid əz zolemate məcaz.
Dide bedidare dust, dəst dər ağuşe yar,
Eşq əz an su niyaz, hosn əz an suy naz.
Sədre hərime qəbul dər xore hər xam nist.
Pəs denişin, şəmvar sər bekəş əz suz-o saz.
Torbəte Məhmud ra ruze cəza in nedast:
“Hacəte ferdos nist koştəye tiğe Əyaz”
Vazehe avare ra bange cərəs, - sovte zağ,
Paye tələb dər bemand, mənzele məqsəd deraz.

(Sətri tərcümə)

Çadırdə oturan gözəl saçlarını üzündən yığdı,
Məcaz zülmətindən həqiqət nuru parladı.
Göz dost gözündə, əl yar qoynunda qərar tutdu.
Eşq bir tərəfdən, hüsn o biri tərəfdən

nazü-niyaza başladılar.
Onun qəbul otağına yol tapmaq hər xam adamın
işi deyil.
İndi ki belədir, otur, şam kimi alış, yan və döz.
Mahmud türbətindən cəza günü bu nida qopar:
“Əyaz qılıncı ilə ölmüşə cənnət nə lazım?”
İstək kəhəri yarı yolda, məqsəd mənzili
uzaqlarda qaldı.
İndi qarğa sədaları avarə Vazeh üçün cərəs
sədaları yerini tutubdur.

***

Ta key del on delaram zin del rəmidə darəd,
Vəz dustane bidel, del arəmidə darəd?

(Sətri tərcümə)

Havaxta qədər o, gözəl könlünü məndən
ürkmüş saxlayacaq,
Havaxta qədər o, sevən aşiqinə laqeyd qalacaq?!

RÜBAİ

Gər mərdi ze ma zəni darəd dust,
Yarist neku-bo eybəş nə nekust.
Əmma, ze çe ruy çon zəni mərdi xast,
Dər çeşmə cahan pəlid-o bəd siyreyi ust.

(Sətri tərcümə)

Bizlərdən bir kişi bir qadını sevsə,
O, gözəl bir dost sayılar və ona nöqsan tutmaq
yaxşı görünməz
Bəs nə üçün qadın bir kişini sevsə,
Dünyanın gözünə xar və pozğun görünər?!

RÜBAİ

Can-o tənə mən fədaye yek buseye yar,
Amal-o xəyale mən, bər u bad nesar.
Aşeq mənəm-o be eşqe u dər ğəm-o dərd,
Şeyda mənəm-o be hecre u zar-o nezar.

(Sətri tərcümə)

Mənim canım və qəlbim yarın bir busəsinə fəda,

Mənim arzu və amalım ona fəda olsun.
Mən aşiqəm, onun eşqilə qəmə, dərdə
düşmüşəm,
Mən şeyda bülbüləm, onun hicrilə belə
ağlar olmuşam.

RÜBAİ

Ləb bər ləbe bordənəş, vəh, çe xoş əst!
Cam əz peye cam xordənəş, vəh, çe xoş əst!
Ziba sənəmi, poste ləbi, şirin quy,
Ənbər bare xod foşordənəş, vəh, çe xoş əst!

(Sətri tərcümə)

Yarla dodaq-dodağa durmaq, ah nə xoşdur!
Onunla qədəh ardınca qədəh doldurmaq,
ah, nə xoşdur!
Püstə dodaqlı, şirin sözlü, gözəl bir sənəmi
Alıb ağuşa sıxmaq, ah, nə xoşdur!

HƏSB-HAL

Məhs nosəfərəm!

Rəfti ze nəzər, dide ze del əşk rəvan kərd,
Rəsmist peye nosəfəran ab feşan kərd.
Vəlleli iza yəğşə! Həlake aşeq şəbe fəraq əst,
Vənnəhari iza təcəllə! Sərmayeye omr ruze vesal.

(Sətri tərcümə)

Hicran gecəsin məhnətini gəl görə kafir.
Şək yoxdu ki, inkar eləməz ruzi-qiyamət.
Gər zahidi-xüdbin bilə zövqini vüsalın,
Cənnət tələbindən nə bulur ğeyri nidamət!

****

Vədaye dustan rəsmist qədim və ətvare yaran
xolqist kərim, pəs əz çe cəhət an mobəddəl be laf
şod və in
motəğəyyer be xelaf.
Ey şohreye şəhr, əz çe şodi şəhr-beşəhri?
Kəl bədri iza sirtə fəsirtə kəhilali.
Dur əz to əgər dide çenin xune çegər rixt
Ma tünzürü qəd vəchəkə illa bexeyali.

Kodam xake rah betəqbile gərde ləl səməndət sər
be çərxe bərinəst və kodamin sərmənzəl ze
nəsime

torreye meşqinət rəşge səhraye Çin.

Dər xaneyə zin celvekonan, ərdəbəcuyan,
Hər ca ke, bedin şəkl-o şəmayel bexorami,,
Ər rəşğ şəvəd çərxe bərin həlqəbequşət.
Vəz eçz nəhəd rəh be cəbin dağə gəlami.

(Sətri tərcümə)

Bu məsəl qələtdir ki, deyərlər gözdən gedən
könüldən gedər.

Madam ki, gözdəydin, gözdə idin.

İndi ki, gözdən getdin, könüldəsən.

Göz ağlar kim, səni görməz, könül xüdə səndən
ayrılmaz,

Məgər, cismi-lətifin nəzəninim, sərbəsər candır?

****

Hər ca ke, eşraqatə qəlbist, çə doa, çə salam və
anca ke baridə məhəbbətəst çə qased, çə pəyam?

Sədre hərəmə vəslə to ra rahe səba ku?

Yarayə qozəştən nəkonəd peyke xəyaləm.

(Sətri tərcümə)

Tərkibi-vicudum iqtiyazi-vüsali-mehrinlədir və
Ədəm imkanım qibleyi-fəraqi-qəhrinlə.
Məni eşqin oduna yandırdın,
Çünki gördün yanırım, yan durdun.

****

Baz ay, baz ay, ke, bi to dide ra nur nist və del ra
sürur ney.
Nə çareye xende, nə məcale qoftar,
Nə zəhreye neşəst, nə yaraye rəftar,
Nə qodrate səbr, nə qovvəte ah,
Can dər kəf-o çeşm bər rah.
Baz ay, baz ay, xorşide tələtət benəma,
pərdə əz cəma!
Beqoşa, məclese hərifan biyara.
Çe caye qətən əydihin?
Dəst əz toronc əcəb nist nşenaxtən boridən,
Dər tare hər kəməndət səd sərboride dari!

HƏSB-HAL

(Tərcümə)

Yeni səfərə çıxan ayım!
Sən mənim nəzərlərimdən uzaqlaşarkən,
gözlərim bağrımdan yaş axıtdı.
Bu bir rəsmidir, qaydadır, səfərə
çıxanların dalınca su səpərlər.
Ah, o zaman ki, gecə zülmət çökür!
Aşiqin həlakı bu ayrılıq gecəsindədir.
Ah, o zaman ki, gündüz cülvələnir!
Ömür səadəti bu vüsəl gündüzündədir.
Hicran gecəsin möhnətini gər görə kafir,
Şək yoxdu ki, inkar eləməz ruzi-qiyamət.
Gər zahidi xudbin bilə zövqini vüsəlin.
Cənnət tələbidən nə bulur qeyri-indamət?
Dostların ayrılıq zamanı bir-birilə vidalaşması
Bir rəsmidir qədim, məşuq ətvəri bir adətdir
kərim.
Bəs nə üçün o laf oldu bu xilaf?
Ey şəhərin məşhur gözəli, nə üçün
Şəhərdən şəhərə üz tutdun.

Göz çox ağlar kim, səni görməz, könül
xüdə səndən ayrılmaz,
Məgər cismi-lətifin nazəninim, sərbəsər candır?
Orda ki, könül aydınlığı var, nə dua, nə səlam.
Orda ki, məhəbbət peyki var, nə qasid, nə
pəyam!
Sənin vəsl otağına səba necə yol tapa bilər ki,
Oraya keçmək üçün mənim xəyal qasidim
belə acizdir!
Tərkibi-vicudum iqtizayi-vüsali-mehrindədir və
ədəm imkanım qibleyi-fəraqi-qəhrinlə.
Məni eşqin oduna yandırdın,
Çünki gördün yanırım, yan durdun.
Qayıt, qayıt ki, sənsiz nə gözdə nur, nə könlüdə
süür var.
Nə gülməyə bir həvəsim, nə söhbətə meylim
Nə oturmağa qərarım, nə getməyə taqətim
qalmış.
Nə səbr etmək qüdrətim, nə ah çəkmək
qüvvətim var
Canım dodağında, gözüm yollardadır.
Qayıt, qayıt öz günəş camalını göstər,

Üzündəki pərdəni at, aşiqlər məclisini
ziynətləndir.

Nə əlini kəsmək yeridir?

Əllə turuncu bir-birindən seçməyib

kəsmək təəccüblü bir şey deyil,

Sənin kəməndinin hər bir telində yüz
başıkəsilmiş

qərar tutmuşdur.

MÜNDƏRİCAT

Tərcüməçidən.....	
Mirzə Şəfi Vazeh.....	
ALMAN DİLİNDƏN TƏRCÜMƏLƏR	
Məhəbbət təranələri.....	
Züleyxa.....	
Köhnə məhəbbət.....	
Hikmətli sözlər, zəmanədən şikayət və etirazlar.....	
İbn Yəmin.....	
Sərv ağacı.....	
Şah Abbas.....	
Şah manifest yazdı əliylə bir gün.....	

ORİJİNAL ŞEİRLƏR

Azərbaycanca şeirlər	
Qəzəl.....	
Müxəmməs.....	
Mirzə Şəfi Vazehlə Naci və Nasehin	

müsairəsi.....	
Farsca şeirlər	
Qəzəllər.....	
Rübailər.....	
Həsb-hal.....	